

הַקְדָּמָה וּמְבוּא לְסִפְר תְּהִלִּים

מַעֲלָתוֹ שֶׁל סֵפֶר הַתְּהִלִּים

בְּבִרְכַּת 'בְּרוּךְ שְׁאָמַר' בְּתַפְלַת שְׁחִירֵית אָנּוּ אוֹמְרִים: "וּבְשִׁירֵי דָּוִד עֲבָדָךְ נִהְלָלָה ה' אֱלֹהֵינוּ, בְּשִׁבְחוֹת וּבִזְמִירוֹת נִגְדְּלָה וּנְשַׁבְּחָה". סֵפֶר הַתְּהִלִּים הוּא סֵפֶר הַתַּפְלוֹת הַנִּצְחִי שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל. בְּעֵתוֹת צָרָה וּבְעֵתוֹת שְׁלוֹה מְזַמֵּר הָעָם הַיְּהוּדִי מִשִּׁירוֹתָיו וּזְמִירוֹתָיו שֶׁל "נְעִים זְמִירוֹת יִשְׂרָאֵל".

וּמַעֲט מִגְדֵּל מַעֲלַת שִׁבְחָיו שֶׁל דָּוִד הַמֶּלֶךְ, מְצִינּוּ בְּדַבְרֵי הַ"אֹר זְרוּעַ" (הַלְכוֹת שַׁבָּת סִימָן מב), שֶׁכָּה כָּתַב:

"צָרִיךְ לוֹמַר 'יְמִלָּה ה' לְעוֹלָם אֱלֹהֵיךָ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר הַלְלוּ-ה' בְּכֹנֶנֶת הַלֵּב, שְׁמַח הַשִּׁיר שֶׁמְשַׁבַּח בּוֹ דָּוִד הַמֶּלֶךְ לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּדֹאמַר רַבִּי יִשְׁמְעֵאל: אִמְרָתִי לְזַגְזֹא"ל שֶׁר הַפָּנִים: הִרְאִינִי כְבוֹדוֹ שֶׁל דָּוִד הַמֶּלֶךְ. אָמַר לִי: יְדִידִי, הִמָּתֵן לִי שְׁלוֹשׁ שָׁעוֹת עַד שְׁיָבוֹא לְכָאן וְתִרְאֶה גְדֻלָּתוֹ. וְתַפְסְנִי וְהוֹשִׁיבֵנִי בְּחִיקוֹ. אָמַר לִי: מָה אַתָּה רֹאֶה? אִמְרָתִי לוֹ: ז' בְּרָקִים רָצִין כְּאֶחָד. אָמַר לִי: כְּבֹשׁ עֵינֶיךָ, שְׁלֹא תִרְאֶה וְתִזְדַּעֵזַע. הִלְלוּ שְׁיִצְאֻ לְקִרְאָת דָּוִד. מִיָּד רָגְשׁוּ כָּל הָאוֹפָנִים וּשְׂרָפִים וְאוֹצְרוֹת בָּרָד וְעֲנָנֵי כְבוֹד וּמִזְלוֹת וְכוֹכָבִים וּמִלְאֲכֵי הַשָּׁמַיִם, וְלוֹהֲטֵי הַזְּבוּל אוֹמְרִים 'לִמְנַצֵּחַ מְזֻמּוֹר לְדָוִד', וְשִׁמְעָתִי קוֹל נְעֻשׁ גְּדוֹל שֶׁבָּא מִגֹּן עֵדֶן וְאוֹמַר: יְמִלָּה ה' לְעוֹלָם וָעֶד."

"וְהִנֵּה דָּוִד בָּא, וְרֵאִיתִי כָּל מַלְכֵי דָּוִד אַחֲרָיו וְכָל אֶחָד כָּתְרוֹ בְּרֹאשׁוֹ, וְכָתְרוֹ שֶׁל דָּוִד מְבָהֵק וּמְשַׁנֶּה מִכָּל הַכְּתָרִים, וְזִיוו הוֹלָה מִסּוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּפוֹ. וְכִינּו שְׁעָלָה דָּוִד לְבֵית הַמִּדְבָּר הַגָּדוֹל שֶׁבְּרָקִיעַ, הוֹכֵן לוֹ כֶּסֶּא שֶׁל אֵשׁ, שֶׁהוּא אֲרָבַע פְּרָסָאוֹת גְּבָהּ, כְּפָלִים אֲרָכּוֹ וְכְפָלִים רָחִבּוֹ."

"וְכִינּו שֶׁבָּא דָּוִד, יָשַׁב לוֹ עַל כֶּסֶּא שֶׁמוֹכֵן לוֹ כְּנִגֵּד אוֹתוֹ כֶּסֶּא שֶׁל אֵשׁ הַמוֹכֵן לְקוֹנוֹ, וְכָל מַלְכֵי בֵּית דָּוִד יוֹשְׁבֵין לִפְנָיו, וְכָל מַלְכֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל עוֹמְדִין מֵאַחֲרָיו. מִיָּד עָמַד וְאָמַר שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת שְׁלֹא שִׁמְעָתָן אֵין מְעוֹלָם. כִּינּו שֶׁפָּתַח וְאָמַר 'יְמִלָּה ה' לְעוֹלָם אֱלֹהֵיךָ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר הַלְלוּ-ה', מִיָּד פָּתַח מְטִטְרוֹן שֶׁר הַפָּנִים וְכָל פְּמִלְיָא שֶׁל מַעֲלָה, וְהָיוּ אוֹמְרִים: 'קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ ה' צְבָאוֹ-ת מְלֹא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, וְחִיּוֹת מְשַׁבְּחִין וְאוֹמְרִים: 'בְּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ, וְרִקְיעִים אוֹמְרִים: 'יְמִלָּה ה' לְעוֹלָם, וְהָאָרֶץ אוֹמְרָת: 'ה' מֶלֶךְ ה' מֶלֶךְ ה' יְמִלָּה לְעֹלָם וָעֶד, וְכָל מַלְכֵי בֵּית דָּוִד אוֹמְרִים: 'וְהָיָה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יְהִיָּה ה' אֶחָד וְשִׁמוֹ אֶחָד'."

וידברים נפלאים על ספר התהלים ומעלתו כתב המלבי"ם (בהקדמתו לתהלים):

"בית קדש הקדשים - בית אוצר היקר הזה, מלא יקר כל קדש, מלא הדר כל כבוד ועז, אוצר בתוכו כל מחמדנו אשר היו לנו מימי קדם, בעוד התנוסס רוח ה' על נעים זמירות ישראל עלי הגיון בכנור, ואשר אליו התפלל בעת רעה צאן מרעיתו, ובעת רעה צאן עמו, בצר ובטוב לו, ביו אשר התפלל על הכלל, ביו אשר התפלל על ענין מיוחד - כל אלה אסף וחבר לעת זקנתו בספר מיוחד, שיהיו מוכנים לצרף הנהגת המתבודד. כל אדם יחזה בו, כל תפלה וכל תחנה, כל הודאה וכל תהלה, על כל דבר ועל כל ענין, צוה או תשובה, צרה או רוחה, אשר יהיה ליחיד או לרבים, בתהלוכות העתים ומסבות הזמן הסוער על כל עוברי ים החיים בהמון משכריו ושאונו גליו. גם יש בו סגלות יקרות ומטמני מסתרים מסוד ה' ליראיו, תרופות וסמי חיים, ומפתחות אל שערי שמים".

אמירת פרקי תהלים במשנתו של מרן שר התורה

להלן דברי חזק בנשא כח אמירת התהלים, מעלת אמירתם בכל יום ויום, והפח הגדול של אמירת כל ספר התהלים במשנתו ובתורתו של מרן שר התורה, רבי חיים קניבסקי.

נקדים ונאמר, שעצם המשג "אמירת תהלים" אצל מרן שר התורה, היה משג ותיק של עשרות שנים. באפן קבוע היה מגיע לבית הכנסת לתפלת הגז הרבה זמן לפני תחלת התפלה, ואומר תהלים מתוך ספר תהלים העשוי מקלף.

ובספר "מנחת תודה" מובא, שמרן נשאל פעם אודות אברך שאומר כל יום את כל ספר התהלים, האם אין בכך בטול תורה? והשיב כי אין זה בטול תורה, שהרי דוד המלך בקש ש"יהיו קוריו בהם והוגיו בהן [-בפרקי התהלים], ונוטלין שכר עליהן כנגעים ואהלות".

חזר השואל ושאל: "והרי ב'נפש החיים' כתוב שלא מצינו שנגענה הקב"ה לבקשתו?" אמר רבנו: "אבל גם לא מצינו להפך, שלא נענה".

והוסיף, כי אם רוצה - יכול גם לומר שלוש פעמים את כל ספר התהלים, ואינו בטול תורה, וכלשוננו: "זה בסדר, זה כשר וישר"...



משג זה של אמירת תהלים בכל יום ויום, כבר הזכר בפדמונים.

בשם השל"ה הקדוש מובא שאמר, שראוי לומר בכל יום יום עשרה מזמורים של תהלים, והוא מיעץ שם לומר את עשרת הפרקים דלהלן: 'תלתא דפוגענותא' - ע"ט,

פ', קל"ז, 'תִּלְתָּא דְתִיּוּבְתָא' - כ"ה, נ"א, צ', 'תִּלְתָּא דְנַחֲמָתָא' - פ"ט, צ"ח, ק"ז, וְעוֹד פֶּרֶק אֶחָד עַל הַגָּאֻלָּה הָעִתִּידָה - צ"ו.

ה"מִשְׁנָה בְּרוּרָה" (סימן 1 סק"ח) מביא גם הוא את מנהג אמירת התהלים בכל יום, וכן פתב בשם ה"לבוש": אותם שאומרים תהלים, טוב יותר שיאמרו אותם קודם התפלה, והטעם כי התהלים משחית את המקטרגים, ולכן עדיף לאמרם לפני התפלה, להכרית המקטרגים שלא יקטרגו על תפלתו והתפלה תתקבל, אבל אם יאמר אחרי התפלה - כבר קטרגו המקטרגים על תפלתו.

ומצאנו דבר מענין מאד בהנהגת מרן בענין אמירת תהלים, שלא מצאנו כן אצל גדולים אחרים וגם לא אצל השדמונים. בעשרת ימי תשובה היה מרן גומר כל יום את כל ספר התהלים ברציפות, וזהו חדוש שאינו מזכר ב"משנה ברורה".

ב"משנה ברורה" (סימן תקפא ס"ק ג) מזכר ענין אמירת תהלים בחדש אלול, שנהגו בכל יום בימי אלול לומר "עשרה מזמורי תהלים" בצבור, ובעשרת ימי תשובה אומרים יותר מעשרה פרקים, כדי לגמור עד אחרי יום כפור ג' פעמים את כל ספר התהלים. שכל ידי אמירת עשרה פרקים כל יום באלול, גומרים פעמים את כל התהלים, ועל ידי אמירת כחמשה-עשר פרקים בעשרת ימי תשובה, גומרים את כל התהלים פעם שלישית. אבל מנהג מרן היה, לומר בעשרת ימי תשובה כל יום ויום את כל ספר התהלים, וזהו משג חדש של אמירת "כל התהלים ברציפות" יום אחר יום!

ואמנם את מעלת אמירת כל ספר התהלים בכל יום מצאנו כבר בשדמונים. כן פתב ה"פלא יועץ" בערך 'תהלים': "קבלה מאנשי שם הקדושים, שפשט לאדם צרה, יקרא את כל ספר התהלים כל יום, בלי הפסקה, ובכונה והכנעה, ויראה נפלאות, וזהו בדוק ומנוסה", עד כאן לשונו.

וכן מצאנו ב"פרי חדש" בהלכות ראש חדש (סימן תיז) שכתב: "מנהג בירושלים בערב ראש חדש לומר אחר חצות את כל ספר תהלים". ומוכח מדבריהם שאמירת "כל התהלים" היא זכות גדולה עד מאד.

ופעם נשאל מרן אודות האומר את "כל התהלים" כל יום ברציפות, ומתפלל על הזקוקים לישועה, האם בכחו לפעל ישועה מעל הטבע? ותשובתו היתה: "כן". ובאורו, שיש כח עליון באמירת כל התהלים, וכדברי ה"פלא יועץ". וכשנשאל מרן האם דברי ה"פלא יועץ" נאמרו רק ביחס לאדם עצמו, או שבכחו לפעל ישועות גם עבור אדם אחר, ענה ש"ה"פלא יועץ" דבר על האדם עצמו [ולא על אחרים], אך כתב מעצמו [בלי ה"פלא יועץ"], שגם על אחר יש בכח אמירת "כל התהלים" כל יום ברציפות לפעל ישועות שלא בדרך הטבע, שכן "כל התהלים" הוא כח עליון! ואף שלמעשה כל אמירת תהלים

היא כח עליון, אולם כל התהלים ברציפות, ובכל יום, הוא כח מיוחד מאד, שבכחו לפעל ישועות מעל הטבע [ולכאורה זה היה הבאור במנהגו של מרן בעשרת ימי תשובה]. ובפרט בזמן שהוא "עת צרה ליעקב", עורר מרן את הצבור להשתמש בכחם של התהלים, ולזכר שיש לכלל ישראל "כח של תהלים" לפעל בחמים, ופרקי התהלים הם "מתנה טובה" שנתן הקב"ה לישראל (פלשונו של מרן ראש הישיבה הגר"ל שטיינמן) וצריך לנצלם. ואכן, כלל ישראל בכל הדורות ידעו שכשיש צרות - פותחים את ספר התהלים ומתחננים לפני ה', כי בכחו לפעל ישועות.

ישנה דרגה גבוהה יותר באמירת תהלים והיא: "להדבק בספר התהלים", וכלשונו הזהב של השל"ה הקדוש, שמי שחשקה נפשו להתדבק בו יתברך, "ידביק עצמו בספר תהלים", והוא "דבר נורא", שאדם יכול להרגיש שהוא "מחבר לתהלים"!

ויש להוסיף תוספת נפח, אף יכול אדם להתחבר במיוחד לתהלים. בשם היעב"ץ מובא דבר נורא: דוד המלך כלל בספר התהלים את כל הצרות שתהיינה בכלל ישראל עד סוף הדורות. על הכל התפלל, וחבר על כך את ספר התהלים שחבר כלו ברוח הקדש. ממילא, בכל צרה שיש לאדם, הוא יכול להרגיש שעל צרתו הפרטית נכתבו פרקי התהלים!

אלא שעלינו לברר, ממה נובע כחו המיוחד של ספר התהלים לפעל ישועות? וקדם לכן עלינו להתבונן מהו ספר התהלים ומהי הגדרתו.



והנה, כשפותחים את ספר התהלים, רואים שהוא מרכב משני חלקים: א. חלק התפלות והבקשות. ב. חלק ההודאות, והשירות ותשבחות, ומכאן החצי של השבחים על הקב"ה, חז"ל הקדושים קוראים לספר התהלים - "ספר שירות ותשבחות", וכלשונם: "ובשירי דוד עבדך", שזהו השם של התהלים, וכן "פסוקי דזמרה" שכלם מהתהלים, ומכאן בשם "זמרה". וכן מצינו בגמרא (ברכות ז ע"ב): "מאי רות? אמר רבי יוחנן, שזכתה ויצא ממנה דוד, שרנהו להקדוש ברוך הוא בשירות ותשבחות". ויש גסח בהקדמה לפרק שירה: "אמרנו חז"ל על דוד מלך ישראל, שבשעה שסים ספר תהלים זחה דעתו עליו ואמר לפני הקדוש ברוך הוא: כלום יש בריה שבראת בעולמך שאומרת שירות ותשבחות יותר ממני?" [עד שהראה לו הקב"ה את הצפרדע]. רואים שזו ההגדרה של ספר התהלים - "ספר של שירות ותשבחות".

ומשמע שהישועות שישנו בתהלים הן גם כן דרך ה"שירי זמרה", וכמו שכתב ה"משנה ברורה" (סימן נה) בשם ה"מטה משה", ש"פסוקי דזמרה" נקראים כך על שם שמבטלים

ומכריתים את הקלפות שרוצות לבטל את התפלות שלא תעלינה למעלה. ומוכח שהחלק שמבטל את העריצים והמשטינים הוא על ידי ה"שירי זמרה".

ואמנם בפשוטות היינו אומרים, שפח הישועות שבתהלים הוא בחלק השני של הבקשות והתפלות, אבל כאן רואים לא כן, אלא שגם החלק של הישועות הוא על ידי ה"שירי זמרה", והדבר טעון באור.

והנה, גם ב"פרק שירה" מצאנו בהקדמה בשם התנאים, שהאומר פרק שירה זוכה לישועות, וגם כאן יש לעיין כיצד על ידי שירה מחוללים ישועות.

ונראה לבאר, שחטא הוא העדר כבוד שמים, שמוֹרֵד בקונו, ועל כן באים כל הענשים, והפסגה של כבוד שמים היא באמירת שירות ותשבחות לפני ה'. לכן, כשאדם עוסק בשירות ותשבחות לקב"ה - בין בתהלים ובין בפרק שירה - והוא משורר שיר למלך מלכי המלכים הקב"ה, זוהי הדרך הגבוהה של "לכבודי בראתיו", וממילא אין נתפסים בו ענשים.

משל למה הדבר דומה, למשורר של המלך, שגם כשחטא והתחייב מיתה למלך - המלך חונן אותו כי אוהב הוא את שירתו והוא צריך אותו בעולמו. כמו כן, כשמשוררים לפני הקב"ה - זוהי התכלית המרוממת של רצון ה' מהבריאה של "לכבודי בראתיו", ואז אין מקום לחטאים וענשים של בטול כבוד שמים. לכן, על ידי פרקי התהלים, שהם שירות ותשבחות לקב"ה, מתבטלים הענשים, כדי שיוכל האדם להמשיך לשיר ולשבח את בוראו כל ימיו על האדמה.

כנגעים ואהלות - שפועל ללא הבנה

רבי דוד מנדלבוים בספרו "זכרון כהן" מספר:

בשנת תרצ"ו אחרי תשעה באב, לקח אותי אבי ז"ל לעירת המרפא המפרסמת קרעניץ לשאיפת אור צח. הנה זה ממש ענג, לטייל בחרשת היער של קרעניץ. היו שם שלחנות וספסלים ואפשר היה לפגוש שם הרבה אדמו"רים, מסבים ליד השלחנות, מקפים בחבורת חסידים שהאזינו לדברי תורה משמחי לב.

ליד אחד השלחנות ישב הגאון הנודע **רבי דוד משה רבינוביץ'** הי"ד, ראש ישיבת "פתר תורה" וחתנו של הרבי האחרון מבראדומסק, וסביבו הצטופף קהל חסידים שעמד והקשיב לאמרותיו ושיחותיו.

אבי ז"ל התקרב ושמע את רבי משה'לה שואל על מה שכתוב במדרש "שוחר טוב" (תהלים פרק א) שדוד המלך ע"ה בקש מהקב"ה, שפכל האומר תהלים יהיה נוטל שכר

כעוסק בנגעים ואהלות. והרי הדבר מפליא מאד, וכי איזו שיכות ישנה בין אמירת תהלים ללמוד נגעים ואהלות?

ובאר את הענין כך: במסכת נגעים (פרק ג משנה א) נאמר, שאם הכהן עם הארץ ואינו יודע להבחין בין מראה נגע טמא למראה נגע טהור, הריהו מצרף אליו תלמיד חכם היודע בעניני מראות הנגעים, שיוזר לו מהו נגע טמא ומהו נגע טהור, והכהן הוא זה שצריך להגיד בפיו 'טמא' או 'טהור', על פי הוראת התלמיד חכם.

הכל נקבע, אם כן, לפי אמרי פיו של הכהן, אפלו כשהוא עצמו אינו יודע כלל מה הוא אומר.

וזו פגנת המדרש המובא לעיל: דוד המלך בקש מהקב"ה, שכל מי שיאמר פרקי תהלים בעת צרה, יקבל הקב"ה את תפלתו וימלא בקשתו אף על פי שאינו מבין מה הוא אומר, כפי שהכהן האומר 'זה טמא' ו'זה טהור', נקבע הדבר על פיו, אפלו כשהוא עצמו אינו מבין מה שאומר.

כנגד עצמו או כנגד צבור אחר

במדרש "שוחר טוב" (יה, א) מובא: "רבי יודן בשם רבי יהודה אמר, כל מה שאמר דוד בספרו - כנגדו וכנגד כל ישראל וכנגד כל העתים אמר".

ובגמרא (פסחים ק"ז ע"א) נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע, האם את כל ספר התהלים חבר דוד המלך כנגד ישראל. דעת רבי אליעזר ש"כנגד עצמו אמרו", ודעת רבי יהושע ש"כנגד צבור אמרו" [ובאר הרשב"ם: על כנסת ישראל, שנתבא על גלותו והתפיל עליה]. ובאר המהרש"א שם, שאין מחלקתם בכל הספר כלו, שהרי בהרבה מזמורים מפרש שכנגד הצבור אמרם, וכן הרבה שכנגד עצמו אמרם, ולא נחלקו אלא באותם מזמורים שנאמרו בסתמא.

ובספר "להורות נתן" באר עמק נפלא בדברי הגמרא, וכך כתב: "פי דוד המלך ע"ה לא מזמורי תהלים אמר, אלא את עצמו אמר, והוא הוא התהלים עצמו", והינו "כנגד עצמו אמרו", שאמר את עצמו ועצמיותו. ורבי יהושע הוסיף, כי לא רק שכל עצמיותו של דוד אמרה שירה, אלא גם "כנגד צבור אמרו", כי דוד המלך בעצם הקדשה שהאציל בתוך מזמורי תהלים, השפיע על כל איש מישראל, שפאשר לאמרו פסוקים אלו לאמרו אותם גם כן בכל עצמיותם.

כח פרקי התהלים להכרית אויב

בספר "בן איש חי" (פרשת כי תצא חלק הדרוש) כתב: "נראה לי בסיעתא דשמיא, ידוע אין

דבר המכניע הקלפות והמשטינים כמו מזמורי תהלים, ולכן נקראים 'זמירות', לשון זמור, שזמזמרים עריצים, ואויב ישכאל הוא הנחש, וקדם אותיות נחש יש 'זמר'.

ובספר "אור זרוע" (הלכות שבת סימן מב) הביא ספור בשם **רבי יהודה החסיד**, ממנו יש ללמד פמה יש להזהר לומר את שבחיו של הקב"ה בנעימות ובקול, וכך ספר:

"הפרתי יהודי אחד מזורמ"ש, והיו קורין אותו רבי בונים, והיה זקן וקובר מתים, ושמעתי אל נכון ואל האמת שפעם אחת השכים לבית הפנסת, וראה אדם אחד יושב לפני בית הפנסת ובראשו כתר של עשבים, ונתפחד, כסבור שהוא שד. וקראו ואמר לו: וכי אינך פלוגי שמות עתה וקברתיך? ואמר לו: הן. ואמר לו: האך אתה באותו עולם [מה חלקך בעולם הבא?] ואמר לו: היטב עד מאד. ואמר לו: מה זכיות יש לך, והלא אתה היית אדם כל דהו [אדם פשוט]? ואמר לו: רק באותו זכות שהייתי אומר ברכות [פסוקי דזמרה] בקול נעים בבית הפנסת, בזכות זה הביאוני בגן עדן ומכבדין אותי. וזה לך הסימן שאני הוא המדבר אליך - כי תראה בית יד חלוקי קרוע, ששרעת לי כשהלבשתי התכריכי. ושאל לו: מה זה שבראשך? וענהו: הם עשבים שבגן עדן ששמתי בראשי כדי לבטל ריח רע מעלי של זה העולם".

ומסיים: "כתבתי אני המחבר אלו המעשים, כדי שיראה ירא שמים וישים אל לבו, ויאמר שבחיו של הקדוש ברוך הוא בקול נעים ובכננה, ויזכה לגן עדן".

והרב **נפתלי הרץ בכרך** בספרו "**עמק המלך**" (שער תקוני התשובה דף טו) כותב: "מצאתי כתוב בספר שחבר מהר"ר אביגדור קרא, שהביא מעשה רב וגדול על כח ספר תהלים האומר בכל יום, וזה לשונו:

"שמעתי מפי אבי מורי הקדוש, ה' ינקם דמו, כי בשנת ק"ב נשאר כפר אחד סמוך לערפורט [עיר בגרמניה] שלא שלטו בו האויבים, והיה יושב בו איש מסכן וחסיד ולא כל כף יודע, לבד פשוטי המקרא, והיה זקן מאד ונפטר בשיבה טובה, ובתוך שלושים לפטירתו בא לחכם אחד מפלג וחסיד שהיה בערפורט, ונדמה לו שהיה עומד לפניו בתכריכו וספר קטן בזרועו. אז אמר לו החסיד: וכי אינך האיש אשר קברנו ביום פלוגי פה? אמר לו: כן דברת, אני הוא. אמר לו: ומה הספר הזה אשר בידך? אמר לו: ספר תהלים, ובאתי להזהירך שתזהיר את בני הישוב ההוא שהייתי דר בו, שיכריחו עצמם מן העיר וימלטו נפשם, כי כלתה אליהם הרעה. כי כל עוד שהייתי בחיים חיותי, השלמתי וגמרתי את ספר התהלים בכל יום פמה שנים, ובזכות זה האריכו בשלח ונצולו עד הנה, ועתה אין מי שיגן עליהם.

"ויהי בבקר ותפעם רוח החסיד, ושלח שליח מיוחד לשם ככתבו והזהירם. והנה, מקצתם

הִירָאִים אֶת דְּבַר הַחֲסִיד נִמְלָטוּ וְנִצְּלוּ, וּמִקְצָתָם שֶׁהִתְיַאֲשׁוּ מִן הַפְּרָעָנוֹת נִשְׁאָרוּ שָׁם וְלֹא הִשְׁגִּיחוּ בְּדַבְרֵי הַחֲסִיד, עַד שֶׁפָּגְעָה בָּהֶם יָד ה' וּמִדַּת דִּינוֹ.

"עַל כֵּן, אֵל תִּרְפֶּה יָדָךְ מִמֶּנּוּ, כִּי מִי שֶׁהוּא רָגִיל וְדָשׁ בּוֹ בְּסֵפֶר תְּהִלִּים, הוּא דוֹחָה כָּל מִינֵי פְּרָעָנוֹת וְכִמְהָ פָּגְעִים רָעִים מַעֲלִיו וּמַעַל בְּנֵי בֵיתוֹ וּמַעַל מִשְׁפַּחְתּוֹ וּמַעַל כָּל בְּנֵי דוֹרוֹ, וּמִגִּלְגַּל עָלָיו וְעַלֵּיהֶם כָּל מִינֵי שְׁפַע בְּרָכוֹת וְטוֹבוֹת וְהַצְלָחוֹת. אֲשֶׁרִי הַזֹּכָה וּמִזְכָּה אֶת הָרַבִּים".

לְעֶרֶב אֶת הַתְּרוּפָה עִם תְּהִלִּים

בְּאַחַד הַיָּמִים פָּנָה אֵלַי אַבְרָהָם אֶמְלֵל, שֶׁבִּתּוֹ בַּת הַשֵּׁשׁ עָשָׂרָה חֳלָתָה, לֹא עָלִינוּ, בְּמַחֲלַת נֶפֶשׁ, וְאֲשַׁפְּזָה בְּמוֹסָד לְחוֹלֵי רוּחַ. הַפְּסִיכִיאָטְרִים קִבְּעוּ כִּי עָלֶיהָ לִבְלַע גְּלוּלוֹת שְׁמִיּוֹצְבוֹת אֶת הַמַּצָּב הַנֶּפֶשׁ, אָבֵל מְסַכְנוֹת לְבְרִיאּוֹת. חוֹלָה שְׁנוּטֵל אֶת הַפְּדוּרִים הַלָּלוּ, חַיֵּב לַעֲבֹר בְּדִיקוֹת דָּם סְדִירוֹת כְּדִי לִנְדֹא שְׁמַצָּב בְּרִיאּוֹתוֹ תִּקְוֶה. לִפְנֵי שֶׁאֲשָׁרוּ אֶת מִתְּן הַתְּרוּפָה, דָּרָשׁוּ הָרוֹפְאִים מֵאִבִּי הַנַּעֲרָה לְחַתָּם עַל מְסָמָךְ בּוֹ הוּא מְצָהִיר כִּי הוּא מוֹדֵעַ לְכָל הַסְּכָנִים הַגְּלוּיִם, אָבֵל הָאֵב סָרַב בְּתִקְוָה וְטָעַן: "אֲנִי לֹא לְמַדְתִּי רְפוּאָה, אֲתָם לְמַדְתֶּם רְפוּאָה, תַּחֲתָמוּ אִתָּם!"

"לֹא! אֲנַחְנוּ לֹא חוֹתְמִים, אֲתָם חוֹתְמִים!"

הָאִישׁ לֹא יָדַע מַה לַּעֲשׂוֹת, וּבִקֵּשׁ מִמֶּנִּי לְבֹא עִמּוֹ אֶל מֶרֶן רַבִּי אֶהְרֹן לִיב שְׁטֵינְמָן שֶׁיְּכַרִּיעַ בְּדָבָר. בְּאוֹתוֹ זְמַן חֲשַׁבְתִּי לַעֲצָמִי: "כִּמְהָ זְמַן לֹקַחַת כְּזוֹ שְׂאֵלָה? מִקְּסִימוֹם עֶשֶׂר דְּקוֹת!" אָף בְּסוּפוֹ שֶׁל דְּבַר שֶׁהִינּוּ אֶצֶל רַבִּי אֶהְרֹן לִיב בְּמִשְׁוֹ שְׁלֹשֶׁת רִבְעֵי שָׁעָה. רֹאשׁ הַיְּשִׁיבָה הִתִּיחַס לַעֲנִין בְּכַבֵּד רֹאשׁ, וְחָקַר וְשָׂאֵל, יְמִינָהּ וּשְׂמָאלָהּ, כֵּן וְלֹא, וּבִבְרַר אֶת כָּל הַפְּרָטִים עַל בְּרִיָּם.

בְּסוּפוֹ שֶׁל דְּבַר פֶּסֶק רַבִּי אֶהְרֹן לִיב: "אִם אֵין בְּרָרָה, שְׂתִּינְנוּ לָהּ אֶת הַתְּרוּפָה הַזֹּאת, אָבֵל שְׂלֹא תִקַּח אֶת הַפְּדוּר לְבַד, שֶׁתַּעֲרֹבֵב אוֹתוֹ עִם עוֹד מִשְׁהוּ..."

רַחֲמָתִי עַל הָאֲבִירָה הַמְּסַכָּן שֶׁעָמַד לִידִי. אֵיךְ הוּא אִמּוֹר עֲכָשׁוּ לְלַכֵּת לְבֵית הַחוֹלִים וְלוֹמַר לַפְּסִיכִיאָטְרִים: 'הִתְיַעֲצִיתָ עִם רַב זָקֵן בֶּן מֵאָה, שְׂלֹא לְמַד רְפוּאָה מִיָּמִי, אָבֵל הוּא אוֹמֵר שְׂצָרִיכִים לַעֲרֹבֵב אֶת הַתְּרוּפָה'... בְּאֵילוּ פָּנִים הוּא יִתְיַצֵּב מוֹל הַצֹּת הָרְפוּאָה?

"רֹאשׁ הַיְּשִׁיבָה, עִם מַה לַּעֲרֹבֵב?" שְׂאֵלָתִי.

"לֹא לְקַחַת אֶת הַתְּרוּפָה הַזֹּאת לְבַד", הִשְׁיֵב רַבִּי אֶהְרֹן לִיב, "צָרִיכִים לַעֲרֹבֵב אוֹתָהּ עִם תְּהִלִּים!"

מנין המזמורים שבספר תהלים

בכל הספרים שלפנינו, מונה ספר התהלים ק"ג פרקים, ואף מצינו רמזים על מנין זה, ויכמו שכתב ה"מטה אפרים" (סימן תקפא סעיף ח) שיש לומר בחדש אלול שתי פעמים את כל ספר התהלים, כי בספר תהלים יש מאה וחמשים מזמורים, ויחדו הם שלוש מאות מזמורים העולים למנין "כפר".

והחיד"א בהקדמה לספר "יוסף תהלות" כתב, שיש לומר במשך כל שבוע שתי פעמים את כל ספר התהלים, כי יחד הם כמנין "כפר" ומבטלים את ה"יצר" [שאף הוא בגימטריה שלוש מאות]. ובספר "מדרש פנחס" (שער סדר היום, אות קכד) כתב וזה לשונו: "מזמורי תהלים הם מהיכל המשיח, ולכך יש בו ק"ג מזמורים, כנגד ק"ן צפור, וצפור הוא היכל המשיח". ובספר "עמק המלך" (עמוד טו) כתב: "בתהלים יש בו ק"ג מזמורים כמנין 'פדיון', כי הולמד תהלים בכונה, נפדה מכל מיני פרעניות".

אמנם מצינו בדברי כמה מרבתינו שנקטו שבספר התהלים ישנם קמ"ז פרקים, וכן מפרש בירושלמי (שבת פ"ק טז הלכה א): "אמר רבי יהושע בן לוי, מאה וארבעים ושבעה מזמורות שכתוב בתהלים - כנגד שנותיו של אבינו יעקב. מלמד שכל הקלוסין שישיראל מקלסין להקדוש ברוך הוא - כנגד שנותיו של יעקב, שנאמר (תהלים כב, ד) 'ואתה קדוש יושב תהלות ישראל'".

ומאמר חז"ל זה נשנה במסכת סופרים (פ"ק טז הלכה יא), במדרש "שחר טוב" (פ"ק כב פסוק ד) ובעוד מקומות, וכן נקטו בפשיטות **התוספות** במסכת פסחים (ק"ז ע"א ד"ה שעומדים) שקמ"ז פרקים יש בספר תהלים, כנגד מנין שנות יעקב אבינו, ורבי **עקיבא איגר** בגליון הש"ס צ"ן לדברי הירושלמי והמסכת סופרים שהבאנו.

ובספר "תשובה מאהבה" שחברו **רבי אלעזר פלעקלש** (חלק א סימן קיא) מביא ששאל את רבו בעל ה"נודע ביהודה" בבאור דברי המדרש המובא בתוספות שישנם קמ"ז פרקים בתהלים, והלא ק"ג פרקים הם. וכן התקשו רבים מגדולי האחרונים.

ובפרוש "קרבו העדה" (על הירושלמי) כתב, שאף על גב שלפנינו יש מאה חמשים פרקים ולא מאה ארבעים ושבע, צריך לומר ש"תלת מהם נכללים בתלת אחרים", כלומר שבמקור נכתבו קמ"ז פרקים, ועם הזמן נחלקו מתוכם ג' פרקים אחרים.

אמנם לא נתבאר בדבריו איזה מזמורים נחלקו במשך השנים.

והמפרשים בבאורם מתבססים על דברי הגמרא (ברכות ט ע"ב) ש'אשרי' ו'למה רגשו גוים' נחשבים לפרשה אחת, הרי שחסר כבר פרק אחד ממנין הק"ג פרקים, וצריך

לחבר שתי פעמים עוד שני פרקים - כדי להגיע למנין קמ"ז, והשאלה היא רק איזה פרקים לחבר.

ובעל ה"מנחת שי" כתב שיש לחבר את פרק קי"ד ופרק קט"ו יחדו, ש"לא לנו" (פרק קטו) אינו תחלת פרק, וכך כתב גם הרד"ק שם. וכן פרק קי"ז - "הללו את ה' כל גוים", אינו בפני עצמו אלא דבוק עם המזמור שלפניו.

ורבנו החיד"א בספרו "חומת אנו" כתב גם הוא, שפרק קט"ו מחבר לפרק קי"ד, אלא שנקט ששני הפרקים הנוספים שיש לחברם לפרק אחד אלו פרקים ט' וי'.

והאריכו עוד המפרשים בזה, יעין ב"גודע ביהודה" (נדפס במהדורא תנינא קנטרס אחרון סימן קיב) ועוד מפרשים שהלכו בדרכו זו, שיש פרקים שאצלנו מחלקים הם, בעוד שלפני האמת הם פרק אחד.

עשרה זקנים חברו חלק מספר תהלים

בגמרא (בבא בתרא יד ע"ב - טו ע"א) אמרו, שדוד כתב את ספר התהלים, אף חלק מהספר נאמר על ידי עשרה זקנים, המפרטים להלן, שהם אמרו את המזמורים ודוד כתבם.

ואלו הם העשרה זקנים שעל ידם נאמר חלק מספר התהלים:

א. אדם הראשון אמר את מזמור קל"ט, שבו נאמר "גלמי ראו עיניך". שכן אמר אדם הראשון לפני הקדוש ברוך הוא: פאשר הייתי עדין 'גלם' ולא נשלמה צורתי, ראו אותי עיניך. וכן נאמר שם: "אחור וקדם צרתני ותשת עלי כפכה", ודרשו חז"ל (סנהדרין לח ע"ב) שהיה אדם הראשון גבוה מן הארץ עד לרקיע, והניח עליו הקדוש ברוך הוא את ידו, ומעט את קומתו.

ב. מלכי צדק אמר את מזמור ק"י - "נאם ה' לאדני שב לימיני". הוא אמר מזמור זה על אברהם.

ג. אברהם אמר את מזמור פ"ט - "משכיל לאיתן האזרחי", ואיתן האזרחי הוא אברהם.

ד. משה רבנו אמר אחד-עשר מזמורים, ממזמור צ' "תפלה למשה", ועד מזמור ק"א, שאותו אמר דוד המלך.

ה. הימן אמר את מזמור פ"ח - "משכיל להימן".

ו. ידותון אמר את המזמורים ל"ט ס"ב ע"ז, שנאמר בהם "למנצח לידותון".

ז. אסף, שמזכר פעמים רבות בתהלים.

ח-י. שלשת בני קרח אמרו את המזמור "שיר מזמור לבני קרח", וכן עוד מזמורים רבים שמזכר בתחלתם שהם ל"בני קרח".

והמפרשים האריכו בגרסאות שונות במנין עשרת הזקנים שכתבו את ספר התהלים. בתוספות מובא שיש שגרסו את שלמה המלך ביניהם, ורבונו גרשום גורס גרסא אחרת בגמרא, ובמדרש (שיר השירים כ"ה ד, וכן קהלת כ"ה ז, יט) הובאו גרסאות נוספות מי הם אותם זקנים שכתבו את ספר התהלים.

יעקב אבינו היה אומר פרקי תהלים

במדרש (בראשית כ"ה סח, יב) מצאנו שיחסו את אמירת ספר התהלים, כלו או על כל פנים חלקו - ט"ו שיר המעלות שבו - ליעקב אבינו בעת שהותו בבית לבן, וכך נאמר שם על הפסוק (בראשית כח יא) "וישכב במקום ההוא":

"רבי יהודה ורבי נחמיה, רבי יהודה אמר: כאן שכב, אבל כל י"ד שנה שהיה טמון בבית עבר לא שכב, ורבי נחמיה אמר: כאן שכב, אבל כל כ' שנה שעמד בביתו של לבן לא שכב. ומה היה אומר? רבי יהושע בן לוי אמר: ט"ו שיר המעלות שבספר תהלים. מאי טעמיה? 'שיר המעלות לדוד לולי ה' שהיה לנו יאמר נא 'שאל' (תהלים כב, א), 'שאל סבא. רבי שמואל בר נחמן אמר: כל ספר תהלים היה אומר. מה טעם? 'ואתה קדוש יושב תהלות 'שאל' (שם כב, ד), 'שאל סבא'."

ומבאר ה"תפארת ציון", שבאותו זמן שלא היה יכול יעקב אבינו לעסק בתורה בעיון רב, כי היה צריך לשמור את צאן לבן - אז היה אומר פרקי תהלים. ודברי המדרש מתבארים היטב עם דברי חז"ל שהבאנו לעיל, שקמ"ז המזמורים שבספר התהלים מכונים כנגד שנותיו של יעקב.

והחיד"א הוסיף על כך בספרו "נחל קדומים" (פרשת שלח), שהראשי תבות של "ציצית על פנפי בגדיהם" עולים בגימטריה "יעקב", לרמז על דברי חז"ל (בראשית כ"ה סח, ב) שיעקב אבינו היה קורא תהלים בבית לבן.

כל ספר תהלים מתייחס לדוד המלך

ואולם, אף על פי שעשרה זקנים כתבו חלקים מספר תהלים, וכן יעקב אבינו אמר את חלקו, בכל זאת מצינו בחז"ל (פסחים ק"ז ע"א) שכל ספר תהלים כלו מתייחס אל דוד המלך, וכך אמרו: "תנאי, היה רבי מאיר אומר, כל התשבחות האמורות בספר תהלים - כלן דוד אמרו, שנאמר (תהלים ע"ב כ): 'כלו תפלות דוד בן ישי', אל תקרי 'כלו' אלא

'כל אלו', וכן כתב רש"י בתהלים (עב, כ): "כלו תפלות' - כל אלו תפלות דוד, לכלל כל הספר על שם דוד, ואף מה שאמרו בני קרח ועשרה זקנים".

ממשיכה הגמרא: "תנו רבנן, כל שירות ותשבחות שאמר דוד בספר תהלים - רבי אליעזר אומר כנגד עצמו אמרו, רבי יהושע אומר כנגד צבור אמרו". וכן מצינו במדרש (ויקרא רבה ד, ז): "רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יוחנן אמר, מאה ועשרים מזמורים אמר דוד ולא חתם בהם הלוי-ה, עד שראה במפלתו של רשעים, שנאמר 'תמו חטאים מן הארץ'". הרי שכל המזמורים, אף שאמרום צדיקים אחרים, הרי הם מתייחסים כאלו "דוד אמרו".

יש להבין, אם השתתפו עשרה זקנים בחבור מזמורי ספר התהלים, מדוע מתייחס הספר כולו אל דוד המלך?

התשובה נמצאת בדברי המדרש (פסיקתא רבתי פרשה ט פסיקא טו): "אמר לו הקב"ה: דוד, עשרה בני אדם אמרו ספר תהלים וקלסו אותי לתוכו, מכלם אין הקלוס נאמר אלא לך".

ובמדרש (שיר השירים רבה ד, ב) נאמר שהקב"ה בעצמו בקש שירק דוד המלך יזמר לפניו את כל הזמירות שנאמרו על ידי עשרת הצדיקים, וזה לשון המדרש:

"אף על פי שעשרה בני אדם אמרו ספר תהלים, מכולהו לא נאמר על שמותם, אלא על ידי דוד מלך ישראל. משלו משל למה הדבר דומה, לחבורה של אנשים שמבקשים לומר המנון [שיר שבח] למלך. אמר להם המלך: כלכם נעימים, כלכם חסידים, כלכם משבחין לומר המנון לפני, אלא איש פלוני יאמר על ידי כלכם, למה? שקולו ערב. כן בשעה שבקשו עשרה צדיקים לומר ספר התהלים, אמר להם הקדוש ברוך הוא: כלכם נעימים וחסידים ומשבחים לומר המנון לפני, אלא דוד יאמר על ידי כלכם, למה? שקולו ערב. הלא הוא דכתיב (שמואל ב כג, א) 'ונעים זמירות ישראל'. רב הונא בשם רבי אחא אמר: מי מנעים זמירותיהם של ישראל, דוד בן ישי".

וכתב בפרוש "יפה קול" על המדרש (בבאור השני): "יתכן כי לא באותו לשון עצמו שאמרו הראשונים אמרו דוד, רק שכן ברוח הקדש לכלל ענינם ושירתם, וברוח קדשו סדר דבריהם במלות ומליצות יותר ערבות, והינו ש'מנעים זמירותיהם' - כי בצחות לשונו הנעים יותר דבריהם, כי זכות אבותיו מסייעתו, שמנעים זמירות ישראל - הינו שמתקן הזמירות שישראל יזמרו לה' במה שחבר ספר תהלים".

שמו של ספר התהלים

הבאנו לעיל את דברי הגמרא (בבא בתרא יד ע"ב) ש"דוד כתב ספר תהלים על ידי עשרה